

Unizons våldspreventionsguide

**Så förebygger Unizons jourer mäns och killars våld
- en guide till feministiskt, våldspreventivt arbete
i praktiken.**

Unizons över 130 kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer arbetar varje dag mot mäns våld. Jourerna ger stöd och skydd och arbetar med prevention och politisk påverkan utifrån en kunskap om våld, genus och makt. Genom att hantera konsekvenserna av våld har kunskapen om hur mäns våld går att förebygga vuxit fram. Vi vet att våld går att förebygga, den här guiden är en del i arbetet med att visa hur.

Jourerna arbetar ofta våldsförebyggande på skolor, fritidsgårdar, asylboenden, idrottsföreningar med mer. Arbetet syftar till att förändra och utmana stereotypa könsroller, bryta kopplingen mellan manlighet och våld och attityder som leder till mäns våld mot kvinnor.

Män utgör en majoritet av förövarna inom våldsbrottsstatistiken. Män har mest ekonomisk och politisk makt i samhället. För att uppnå verklig förändring i det våldsförebyggande arbetet krävs det en maktanalys som uppmärksammar denna obalans. Tillsammans med sju jourer med spjutpetskompetens inom våldsförebyggande arbete har Unizon därför tagit fram Sveriges första feministiska våldspreventionsguide.

I guiden ger vi praktiska tips på hur jouren kan gå tillväga för att sätta igång och vi tipsar om hur samverkan, förankring och implementering kan se ut i praktiken. Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet, även kallad Istanbulkonventionen, som Sverige skrivit under och lovat följa har flera paragrafer om förebyggande arbete. I guiden har vi därför en sammanfattning av konventionen och en lista på material att använda.

I det våldsförebyggande arbetet är det avgörande att diskutera porren. Dagens porr innehåller grovt våld, övergrepp och våldtäkter på verkliga kvinnor och tjejer. Genomsnittsåldern för när killar börjar titta på porr är 11.5 år. Forskning tillsammans med jourers, lärares, polisers, terapeuters och fältares erfarenhet visar att porren fungerar som en katalysator och inspiration till mäns sexuella aggressioner. Guiden avslutas därför med tips på hur vi kan ta upp porren och porrens skadeverkningar.

Spjutpetsgruppen visar tydligt att det finns många olika sätt att jobba förebyggande mot mäns våld. Att ta lokala initiativ och anpassa arbetssättet är viktigt. Tillsammans har jourerna bidragit med tips på framgångsfaktorer och fallgropar att undvika, samt inspiration för att komma igång och starta upp eller fortsätta jobba vidare. Unizons definition av feministisk våldsprevention har tagits fram tillsammans med gruppen.

För Unizon innebär våldsförebyggande arbete att arbeta strukturerat för att motverka alla typer av våld, huvudsakligen med tidiga insatser innan våldet skett. Målet är ett jämställt samhälle fritt från våld och Unizon anser att det krävs en feministisk utgångspunkt för att uppnå detta. Då män utgör en majoritet av förövarna inom våldsbrottsstatistiken och har mest ekonomisk och politisk makt i samhället, krävs det en maktanalys som uppmärksammar denna obalans för att uppnå verklig förändring. För en effektiv våldsprevention är det centralt att utmana stereotypa könsroller och bryta kopplingen mellan manlighet och våld. Unizon framhåller vikten av primärprevention, det vill säga tidiga våldsförebyggande insatser riktade till allmänheten, samt insatser till grupper som riskerar att utsättas för våld eller utsätta andra för våld.*

*Med feministisk utgångspunkt syftar Unizon i sammanhanget främst på att vi har ett genusperspektiv i allt vårt våldsförebyggande arbete (fokus är specifikt på våldsprevention och inte den mer generella brottspreventiva inriktningen). Vi utgår från en analys av samhället som uppmärksammar strukturen att män/pojkar och kvinnor/flickor som grupper har tydligt skilda maktpositioner och därav olika förutsättningar. Blir makten mer jämn mellan dessa större grupper tror vi att det gynnar alla människor liksom samhället i stort.

Unizons spjutspetsjourer 2017

Indra tjejjour Sollentuna
 Juventas Ungdomsjour, Södertälje
 Kvinnojouren Blenda, Växjö
 Kvinnojouren Liljan, Tierp-Älvkarleby
 Kvinno- och Tjejjouren Jönköping
 Tjejjouren, Stockholm
 1000 Möjligheter, Stockholm

5 Riktlinjer – viktigt att tänka på

1. Förankring och etablering
2. Språk, utbildning och dialog
3. Barnrättsperspektivet
4. Samverkan
5. Uppföljning och utvärdering

Förankring och etablering

Att förankra arbetet internt på jouren är en förutsättning för att det förebyggande arbete ska få effekt och hålla över tid. Ända sedan starten med spjutspetsjourerna har Unizon märkt att förankring är helt nödvändigt för goda resultat. I korthet innebär det ofta att både styrelsen och arbetsgruppen på jouren är medvetna om *att* och *hur* jouren vill arbeta förebyggande. Exempelvis är det bra att definiera vad just ni menar med förebyggande arbete (låna gärna Unizons definition) och att ha en långsiktig, nedskriven plan så att arbetet inte faller vid byte av personal.

Ett fortsatt steg jouren kan ta är att etablera *att* och *hur* ni jobbar med förebyggande arbete gentemot andra aktörer. Oftast är detta ett naturligt andra steg, men vissa jourer börjar i den ändan. Ni har spetskompetens om våld. Om jouren som aktör etablerar sig lokalt och finns som en synlig part i det förebyggande arbetet i kommunen kan ni också lättare ta en mer självklar plats i större satsningar i kommunen eller regionen. Att jobba tillsammans på detta område är ofta både framgångsrikt och nödvändigt.

Jouren kan också initiera och ibland ta en ledande roll i att våldsprevention överhuvudtaget lyfts i kommunen. En samordnande roll kräver mycket kunskap men behöver inte vara så tidskrävande eftersom samordnare inte nödvändigtvis genomför själva insatserna utan snarare har en övergripande roll, påverkar vilka som involveras och vilka utgångspunkter som ligger till grund för arbetet.

Ett konkret exempel från en av våra spjutspetsjourer är Kvinnojouren Blenda i Växjö som har jobbat mer strategiskt än praktiskt med att implementera det förebyggande arbetet i regionen. I sitt IOP med fem andra kommuner har de inkluderat ett stycke om det förebyggande arbetet. Det gör det lättare för jouren att involveras och att ställa krav på kommunala aktörer att faktiskt arbeta förebyggande. IOP står för Idéburet Offentligt Partnerskap och är ett alternativ till upphandling som kommuner kan ingå med ideella organisationer som till exempel kvinno-, tjej- och ungdomsjourer. Under rubriken "Den gemensamma samhällsutmaningen" står följande i Blendas IOP:

"Samverkanskommunerna och Kvinnojouren Blenda har gemensamt definierat och sett en ohållbar samhällsutveckling beträffande ett ökat antal hjälpsökande våldsutsatta individer i landet och regionen. Partnerskapet innebär att gemensamt försöka minska antalet våldsutsatta samt tillsammans ta fram och utveckla de insatser målgruppen är i behov av. Vi ska också arbeta förebyggande och med informations- och utbildningsinsatser. Inte minst viktigt är att värderingar och attityder påverkas så att våld motverkas."

Om det redan finns en tydlig idé, kan en gemensam handlingsplan upprättas för kommande verksamhetsår, som en komplettering till det mer övergripande avtalet.

Språk, utbildning och dialog

Språket har en nyckelfunktion i det våldspreventiva arbetet. Det är viktigt att tänka på att vara rak och benämna våldshandlingar som just våld, istället för exempelvis trakasserier. Det är också viktigt att tala om att det finns flera former av våld, utöver fysiskt våld, som verbalt, sexuellt och ekonomiskt våld. Det är absolut nödvändigt att lyfta frågan om mäns våld och manliga förövare för att lägga ansvaret där det hör hemma – hos förövaren, samt att inte skuldbelägga den som utsätts. Ordval kan ge olika sanningar och därför är det viktigt att reflektera kring sitt eget språk samt att föra diskussioner med målgruppen i det våldspreventiva arbetet. Ett tips är att ta hjälp av visuella material och statistik för att både beröra och etablera fakta som en gemensam grund att utgå från i en givande diskussion i ämnet. Internationell forskning understryker att det är effektivt att jobba kombinerat med information och utbildning för att motverka våld. Dialog och diskussion är centralt för att komma åt förändringar av beteenden, genom det kan också olika sätt att prata lyftas och det är lättare att förstå varandra. Språket har också en viktig roll i det förebyggande arbetet då det är där våld ofta börjar samt fortlever, exempelvis genom kvinnohatande, förnedrande, sexistiska, homo-/transfobiska och rasistiska skämt. Språket är ett klassiskt maktmedel. Härskartekniker som att osynliggöra, förlöjliga och skuldbelägga är tydliga sätt att få och behålla makt. Att påverka människors språk kan motverka våld i ett tidigt skede. Se gärna Unizons hemsida och metoden Response-Based Practice, som lyfter språkets betydelse i det enskilda mötet, i påverkansarbete och för samhällets förståelse av våld.

Barnrättsperspektivet

Barnperspektivet har sedan Unizon bildades varit viktigt för förbundet och våra spjutspetsjourer understryker vikten av att prata om barns rättigheter i det förebyggande arbetet. I FN:s barnkonvention artikel 19 klargörs tydligt att barn har rätt att skyddas mot våld. Barnkonventionen är en bra utgångspunkt av flera anledningar.

En erfarenhet från våra spjutspetsjourer samt från Unizon är att det är viktigt att tidigt informera barn om att pappas våld mot mamma inte är deras fel, och sedan gå vidare med utbildning kring exempelvis könsroller. Många killar kan både vara utsatta för våld och samtidigt vara förövare. Därför är det bra

att tydligt markera vad som är vad och framförallt trycka på att det går att förändra våldsamt beteende, samt ge exempel på hur man kan göra det. Barnperspektivet i relation till våld kan även vara en strategisk ingång till djupare diskussioner om genus och makt. Att ta avstamp i barns upplevelser av våld, föräldraskap samt hur könsroller skapas tidigt är ett konstruktivt sätt att göra kopplingen mellan å ena sidan manlighet och våld, samt till varför jämställdhet är så viktigt för att motverka våld. Slutligen ska tilläggas att det även är angeläget att lyfta andra konventioner och lagtexter gällande vuxna, som exempelvis FN:s kvinnokonvention, men detta kan med fördel göras något senare i processen.

Samverkan

I Unizons kartläggning från 2014 om jourernas förebyggande arbete angav många att tids- och resursbrist var två av de största utmaningarna. Samverkan kan vara en del av lösningen på detta. För att öka långsiktigheten och gå från tillfälliga projekt till kontinuerlig verksamhet krävs ofta samverkan med kommunen eller andra aktörer. Varannat år gör Unizon Kvinnofridsbarometern, där vi undersöker kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Kvinnofridsbarometern 2015 visade att kommuner som hade en eller flera av Unizons jourer inom kommunen i större utsträckning hunnit långt i sitt våldsförebyggande arbete.

”Det har tagit några turer att verkligen få med kommunen, men vi har fått hjälp från kommunpolitiker att trycka på i projekten.”

Citatet kommer från en av de spjutsjetsjourer som ligger i framkant med sitt våldsförebyggande arbete och svarar på frågan om hinder/svårigheter. Nästintill alla Unizons spjutsjetsjourer har någon form av kommunsamarbete och/eller samverkan med andra lokala aktörer.

Samverkan medför en mängd fördelar för deltagande parter. Ofta behöver kommunen hjälp med utbildning och kunskap om våld och jourerna behöver tillgång till olika arenor inom kommunen, till exempel skolor och politiska forum, samt hjälp med finansiering.

Efter att Istanbulkonventionen, Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, trädde i kraft måste kommuner jobba aktivt med förebyggande arbete och uppmanas i konventionen att göra det i samarbete med civilsamhället. Ideella organisationer kan samverka med kommunen i detta på en mängd olika sätt.

Att delta i nätverk tillsammans med andra aktörer rekommenderas för att knyta värdefulla kontakter, utbyta kunskap och erfarenheter och få stöd till den egna jouren. Genom samverkan och mångfalden av styrkor som skapas tillsammans med olika aktörer kan det våldsförebyggande arbetet genomföras på bredare front och jouren behöver inte bära allt arbete på egen hand. På så sätt blir det förebyggande arbetet heller inte lika sårbart och resurser och kunskap från olika aktörer kan komplettera varandra och väcka mer idéer och kreativitet.

Stödet på plats = ett måste i allt våldsförebyggande arbete

När allt fler aktörer börjar arbeta förebyggande mot våld kommer mer våld bli synligt i samhället och fler våldsutsatta kommer våga söka hjälp och stöd. Därför är och förblir jourernas roll som stödverksamhet viktigare än någonsin. När socialtjänsten och jourerna agerar både preventivt och med stöd och skyddande insatser är det viktigt att även kommunen tar sitt ansvar för de våldsutövande förövarna. Samverkan med socialtjänsten och andra delar i kommunen är därför aktuell på flera plan och här kan kommunerna behöva påminnas: enligt Istanbulkonventionen är det statens ansvar att erbjuda beteendeförändrande insatser till förövare och i Sverige hamnar det ansvaret på kommunerna. Det går att illustrera samverkan på kommunal nivå som ett paraply, där olika aktörer har olika ansvarsområden som alla tillsammans håller ihop det våldsförebyggande arbetet på olika nivåer.

Uppföljning och utvärdering

Struktur är A och O för att lyckas i det våldspreventiva arbetet på jouren. En central del av strukturen är ofta en eller fler kartläggningar för att avgöra vilken typ av våld som främst behöver motverkas i just den egna jourens lokala sammanhang. Olika typer av våld kräver olika insatser över olika lång tid och gentemot olika målgrupper. Kartläggningar av exempelvis polisanmälningar i kommunen eller statistik från kvinnojouren kring antal placeringar eller barn i fara-anmälningar brukar även verka effektivt vid ansökningar om finansiering eller opinionsbildning gentemot politiker. Många gånger kan jouren göra kartläggningen tillsammans med kommunen och andra aktörer, eftersom det ligger i allas intresse. Utöver kartläggning av våld är det mycket viktigt att ha en plan över tid. Även om det är en utmaning att mäta effekter av det förebyggande arbetet är utvärderingar värt att fundera på. Med en plan går det att följa upp den och försöka korrigera arbetet utifrån hur det går. Kopplat till föregående punkt om samverkan är även utvärderingar ofta lättare att genomföra när flera aktörer är inblandade och kan backa upp ekonomiskt, samt med kontakter till exempelvis forskare. En utvärdering är också ett bra stöd vid redovisning av pengar.

5 Metoder – förslag på faktiska arbetssätt

1. Systemskap
2. Utbildningar genom värderingsövningar och filmvisning
3. Stödgrupper off- och online
4. Ett gemensamt och långsiktigt förebyggande forum i kommunen/regionen
5. Mentorerna i våldsprevention (MVP)

Systemskap

Unizons medlemsjourer har jobbat med olika former av systemskap sedan starten, speciellt genom chattforum via tjejjourerna, samt systemskapsprojekt. Några av Unizons spjutspetsjourer har utvecklat denna typ av stödverksamhet till metoden *Systemskap* som kan se olika ut på olika jourer. Gemensamt för alla tre spjutspetsjourerna som jobbar med systemskap är att de gör det strukturerat över tid och förutom stöd till tjejer online har de även storasystrar som stöttar unga tjejer IRL, det vill säga i den fysiska verkligheten och inte online eller på internet, som en slags mentorliknande kompis.

Tjejjonen har jobbat med systemskap som metod sedan slutet av 1990-talet, att stärka tjejer är grunden. Genom olika typer av samtal kan unga tjejer bolla sina funderingar kring sig själva, sina relationer och ibland sin utsatthet. Alla Tjejjonens volontärer kallas för Storasystrar och de kännetecknas av att de är några år äldre än de stödsökande och arbetar ideellt på sin fritid. Storasystrarna är en medmänniska som vill lyssna och stötta utan att döma men är ingen ersättare för experter eller psykolog. På Tjejjonen kan unga tjejer få stöd via nätet, i grupp eller individuellt, och IRL under ett års tid. Alla Tjejjonens volontärer får utbildning samt handledning. Under senare år har Tjejjonen utvecklat sin Storasystraverksamhet i flera delar av landet och samarbetar bland annat med Kvinno- och Tjejjouren i Jönköping som ställer upp med storasystrar på plats till unga tjejer som vill ha stöd genom att träffa en storasystrarna.

Juventas Ungdomsjour jobbar på liknande sätt och har sedan 2008 matchat ihop över 140 systerpar i Södertälje. De bedriver precis som Tjejjonen även stödchatt för unga tjejer online, samt anordnar träffar på juren för tjejgrupper. Sedan 2014 har de vidareutvecklat systemskapet till nyanlända tjejer, الاخوات الطيبات – *Achawat Tayebat*, som erbjuder en storasystrarna som kan prata arabiska eller syrianska. Juventas Ungdomsjour utbildar också sina storasystrarnavolontärer som i sin tur måste avge ett tystnadslöfte. Tanken är att nå unga tjejer som behöver stöd men också finnas där för unga tjejer som en närvarande vuxen förebild att ha roligt med. Juventas Ungdomsjour hette fram till 2016 Juventas Systrar. Under 2016 utvecklade juren sin verksamhet till att bli en ungdomsjour där Juventas bröder stöttar unga killar, tanken var att ta vidare systemskapsmetoden med mentorskap även till dem.

Utbildningar genom värderingsövningar och filmvisning

Många av Unizons jourer håller utbildningar om våld för aktörer lokalt. Sedan 2014, när Unizon på nationell nivå började fokusera på förebyggande arbete, har vi kunnat konstatera att det är några komponenter som är viktiga att ha med i utbildning om våld för att det ska verka våldsförebyggande. Att utbilda i våldsprevention är att utbilda kring våld, genus, makt och jämställdhet. För att kunna problematisera genus och makt är machonormer och stereotypa könsroller nödvändiga utgångspunkter. Våldsbrottsstatistik är grundläggande för att kunna prata om förövarperspektivet och utsatthet samt konsekvenser av våld. Enligt internationell forskning är det effektivt att arbeta med genus som förändringskomponent, det vill säga något vi kan påverka och förändra för att minska och utrota våld. Med andra ord kan vi genom att ifrågasätta och diskutera exempelvis negativa könsroller komma åt potentiella attitydförändringar och i längden förändra beteenden. Återkommande insatser på olika nivåer måste ofta till för detta, men utbildning och diskussion är centrala komponenter.

Värderingsövningar och filmvisning är två konkreta sätt att arbeta under utbildningar i våldsprevention. Ett upplägg som vi rekommenderar utifrån Unizons erfarenhet är:

1. information om vad våld är och hur det ser ut i Sverige (med nationell och lokal statistik, se till exempel Brottsförebyggande rådets hemsida www.bra.se)
2. att visa en film eller klipp med ett tydligt barnperspektiv som *Jag sa att jag hade en mardröm* eller *My life my lesson*, vilket är en bra ingång för att kunna komma in på djupare diskussioner
3. värderingsövningar utifrån några av de olika material som finns, exempelvis *Machofabriken* eller *Fotboll för alla*. Skolor och fritidsgårdar efterfrågar och behöver ofta dessa utbildningar, med barn och ungdomar som vanlig målgrupp.

Det är viktigt att inte glömma att inkludera de vuxna i normkritiskt och inkluderande bemötande, liksom även vuxna pedagoger och personal på exempelvis förskolor, i vården, inom idrottsvärlden och föreningslivet. Alla platser och möjligheter som finns att nå föräldrar är också högst relevanta. Om det känns svårt att prata om exempelvis machonormer och jämställdhet är boken eller videon *Alla borde vara feminister* en bra utgångspunkt för att väcka intresse och få igång en dialog.

Sofie Eriksson, Unizon, berättar om hur jouten kan använda Chimamanda Ngozi Adichies ”Alla borde vara feminister” i arbetet med att förebygga mäns och killars våld. Unizon skickade tillsammans med en rad organisationer ut boken till alla Sveriges gymnasietvåor i december 2015.

Kvinnojouten Liljan har många års erfarenhet av att arbeta med utbildning om våld och macho-normer och förutom att hålla värderingsövningar genom *Machofabriken* understryker de alltid för ungdomarna de träffar att det inte är deras fel om pappa slår mamma hemma. Utöver att prata om vad våld är lyfter de också de många myterna kring våld som florerar. Att även få med olika typer av våld som exempelvis våld på nätet och hatbrott av olika slag är viktiga delar. Liljan arbetar också med ett internationellt projekt i Indien och både där liksom hemma i Sverige har de stor behållning av att arbeta med filmer, exempelvis *Go straight home*,

för att få igång diskussioner kring våld och genus. En reflektion och erfarenhet från Kvinnojouten Liljan angående målgrupper är att de märker att det normkritiska arbetet målmedvetet behöver startas i yngre åldrar, innan puberteten och identitetsidentifieringen har börjat sätta sig. Många fritidshem och förskolor är ofta medvetna, men sedan blir det ett ”glapp” i mellanstadieåldern då det behövs som mest.

En annan jout som också jobbar med utbildning är tjejouten Indra i Sollentuna. De jobbar med normkritiska workshops ute i skolor och på fritidsgårdar för att förändra ungdomars attityder och minska våldet bland unga i kommunen.

Stödgrupper off- och online

Några av Unizons jouter har tagit onlinestödet ett steg längre, utöver enskilt stöd via chatt finns också stödgrupper via chatt. Tjejjouten erbjuder denna funktion för tjejer mellan 12 och 25 år. Utmärkande för denna typ av stöd är att alla kan vara anonyma i gruppen och att jouten arbetar aktivt med barn- och ungdomsperspektivet i bemötandet. 1000 Möjligheter håller i en liknande chatt för killar genom online-killgrupper.

Unizon har sedan några år tillbaka arbetat med stöd till föräldrar. Materialet *Ur barnens perspektiv*, består av filmen *Jag sa att jag hade en mardröm* och spelet *Måsvägen* och har använts i arbetet att stötta föräldrar med utländsk bakgrund. Materialet kan med fördel användas i alla typer av föräldragrupper och kan vara en bra ingång till djupare samtal med föräldrar om barnuppfostran kopplad till jämställdhet, könsroller, normer och våld. *Fotboll för alla* är ett bra material att kombinera med *Ur barnens perspektiv*. Att arbeta både med föräldrar och ungdomar kring frågor om våld, genus och makt är en förutsättning för ett lyckat förebyggande arbete. Självklart kan inte en aktör göra alla delar, här kan jouter och andra aktörer, som skola och kommun, komplettera varandra utifrån de lokala förutsättningarna.

Ett gemensamt och långsiktigt förebyggande forum i kommunen/regionen

Det finns två markant skilda sätt att börja arbeta förebyggande mot våld, förenklat beskrivet *inifrån* och *utifrån*. Det finns inget rätt eller fel och de båda tillvägagångssätten kan båda vara fördelaktiga beroende på hur situationen ser ut i kommunen. Många jourer börjar jobba förebyggande på jouren i liten skala för att i ett senare skede samarbeta i större projekt med andra aktörer och kommunen. Andra jourer börjar istället med att knyta kontakter och samverka med andra i exempelvis nätverk och på ledningsnivå i kommunen kring strategier för det förebyggande arbetet. Det kan vara lättare att få mer stöd på det sättet, samtidigt kan det gå smidigare och lättare att komma igång om arbetet börjar på jouren. Hur ni än väljer att göra är det viktigt att ha en långsiktig plan. Att vara delaktig i eller starta upp ett gemensamt och bestående forum i kommunen/regionen kan hjälpa er på vägen i detta.

Kvinno- och Tjejjouren i Jönköping har under flera år arbetat med projektet *Normstorm* som drivs av Jönköpings kommun och *Jönköping Open*, ett samarbete mellan Jönköpings kommuns olika förvaltningar, organisationer, föreningar och näringsliv, för ett mer tolerant samhälle. Varje höst arbetar skolelever i Jönköpings kommun med projektet *Normstorm* där de får ifrågasätta normer och värderingar genom arbete med bilder. Eleverna tar fram normkritiska bilder som visas i en utställning för allmänheten. I bilderna utmanas rådande normer kring bland annat kön, svenskhet och sexualitet. Som resultat av jourens delaktighet i detta forum har värdefulla kontakter knutits. Jouren har funnit stabila samarbetspartners i frågan på olika nivåer inom kommunen och kunnat bidra med sin kunskap i en värdefull kanal. Andra exempel på forum där förebyggande frågor kan lyftas är *kvinnofridsnätverk* där olika aktörer i kommunen ses och redan diskuterar mäns våld mot kvinnor. Ett ytterligare exempel är Rädda Barnens projekt, *Det handlar om Kärlek*, som involverat flera av Unizons jourer i ett antal kommuner, vilket är ett exempel på ett forum där jourer och olika aktörer, både ideella och kommunala/regionala, möts och samarbetar.

Mentorer i våldsprevention (MVP)

Mentorer i våldsprevention (MVP) är från början ett amerikanskt utbildningsprogram för att förebygga mäns och killars våld samt olika typer av våld och kränkningar på skolor genom att uppmana elever att på olika sätt agera som förebilder i det våldspreventiva arbetet. Programmet bygger på *åskådarmodellen (the bystander approach)* som ska hjälpa elever att ingripa på ett säkert sätt när de ser eller märker våld eller hot om våld. Mål och syfte med MVP är att öka medvetenheten om våld, utmana vedertagna normer kring kön, relationer och våld, öppna upp för dialog samt inspirera till ledarskap och åskådarangripanden.

Upplägget på programmet sker i flera steg. På skolan bildas ett eller flera skolteam bestående av pedagoger och andra yrkesverksamma (exempelvis elevhälsa, fritids- och fältpersonal, tjejjour, kvinnojour och andra resurspersoner). Sedan genomförs själva utbildningarna i form av rollspel och diskussioner kring tänkbara scenarier, uppdelat på sju lektioner med följande teman (1) Vilken åskådare vill du vara? (2) Killar och mäns våld (3) Trånga genusregler (4) Sexuella trakasserier (5) Sexuellt våld (6) Homofobi (7) Kreativ workshop om åskådarrollen.

Tanken är att programmet ska genomföras som en kontinuerlig del av skolans pågående värdegrunds- och likabehandlingsarbete. Utvärderingar som gjorts i USA visar bland annat att programmet ger betydande positiva förändringar i attityder och förväntade beteenden bland ungdomar på high school och att sexistiska attityder minskar hos eleverna.

Sedan några år tillbaka har MVP-programmet anpassats och översatts till en svensk kontext genom pilottestning i ett flertal klasser på högstadieskolor och gymnasieskolor i flera kommuner i Sverige av organisationen MÅN. Två åldersanpassade manualer har tagits fram som innehåller detaljerade lektionsupplägg för att kunna genomföra programmet i ett klassrum eller med en ungdomsgrupp som träffas regelbundet. Unizons jourer kan ha en aktiv roll i det förebyggande arbetet mot mäns och killars våld via MVP. På Flahultsskolan i Jönköping startade Unizon arbetet med MVP-programmet 2016, Kvinno- och tjejjouren Jönköping är med i teamet som är ansvariga för att insatsen genomförs och implementeras i kommunen och håller även i vissa delar av insatserna på plats i skolan. Unizon är nationellt involverade i denna pilotsatsning med starkt lokal förankring samt koppling mellan jour och kommun. Unizons jourer kan ta initiativ och involvera sig i denna typ av långsiktiga preventionssatsningar, för att motverka våld samt för att säkra att jourernas kunskap och erfarenhet av att jobba med våld verkligen inkorporeras i arbetet ute i kommunerna. Jourernas roll som stödverksamhet är oundgänglig då mer våld blir synligt och fler behöver stöd och hjälp.

5 Tips och trix

1. Hitta nyckelpersoner
2. Kom ihåg idrottsvärlden och övriga föreningslivet
3. Involvera forskare eller studenter i ert arbete
4. Ta hjälp av en processledare
5. Ta stöd i Istanbulkonventionen

Hitta nyckelpersoner

Att hitta nyckelpersoner inom kommunen är guld värt för att det förebyggande arbetet ska överleva långsiktigt, exempelvis om jouren skulle få minskade medel eller få stor rulljängs på personal. Samarbeta och etablera en relation med jämställdhetsstrategen, preventions-/kvinnofridssamordnaren eller en chef/samordnare på socialtjänsten. Andra nyckelpersoner kan vara eldsjälar på skolan, som lärare och kuratorer, eller personer inom andra civilsamhällesorganisationer som redan har ett gott samarbete med kommunen. Knyt kontakter med nyckelpersoner där dörren redan är lite öppen. Kanske samarbetar ni redan med någon inom socialtjänsten som även har ansvar för preventionsfrågan och som känner er väl sedan tidigare, eller stöter ni ständigt ihop med någon annan aktör inom kommunen som verkar dela era ambitioner på det förebyggande området – ta chansen och knyt nyckelpersoner till er!

Flera av våra spjutsjetsjourer har arbetat upp ett kontaktnät av flera nyckelpersoner. Utöver exempelvis socialarbetare och deras chefer, rektorer och kommunpolitiker är fältarna (fältassistenter på socialtjänsten) ofta kreativa personer med koll på den lokala situationen bland ungdomarna i närområdet.

Kom ihåg idrottsvärlden och övriga föreningslivet

Förutom många likheter med jourerna ur ett organisatoriskt perspektiv samlar idrottsrörelsen och föreningslivet en enorm mängd barn och unga i alla åldrar, samt deras föräldrar, i forum utanför skolan. Möjligheterna till samarbete och fruktsamma utbyten är oändliga. Det kan även verka som ett stöd att ha andra ideella att samlas med och driva större frågor tillsammans med i relation till exempelvis kommunen och andra större finansörer. Samarbetsorganisationer inom idrottsrörelsen är till exempel den lokala fotbollsklubben eller ridskolan. Inom föreningslivet är bland andra Scouterna och Rädda barnen två aktörer som jobbar aktivt med olika typer av förebyggande arbete. Många gånger saknar andra aktörer ett tydligt genusperspektiv, här behövs jourerna mer än någonsin!

Involvera forskare eller studenter i ert arbete

På samma sätt som många jouerer rekryterar studenter till volontärer och erbjuder studenter en praktikplats på jouren kan studenter och forskare vara med i det förebyggande arbetet. Studenter som skriver uppsatser, till exempel kandidat- eller masteruppsats i socialt arbete eller statsvetenskap kan ha intresse av att följa ett projekt och exempelvis hjälpa till med utvärdering, antingen via utbildningen eller som en ideell merit. Att ta hjälp av en person med teoretisk kunskap och studievana kring exempelvis upplägg, uppföljning och utvärdering i det förebyggande arbetet kan vara mycket givande för att få en tydlig struktur. Det är också ett sätt att frigöra tid för er på jouren till det faktiska arbetet med värderingsövningar på skolor och undvika att fastna i administration (som dock är viktig för långsiktigheten). Ett kombinerat alternativ är att låta en praktikant agera samordnare för våldsprevention på jouren parallellt med att den personen följer arbetet med skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn. Det kan ofta verka stöttande i sig för praktikanten att en del av arbetet fokuserar på att motverka våld innan det faktiskt skett.

Ett något mer ambitiöst alternativ är att ta kontakt med en forskare på närliggande universitet eller högskola och se om det finns möjlighet att samarbeta. Kanske kan forskaren följa ert arbete kopplat till större projekt eller tipsa er om någon annan som är specialiserad på utvärderingar. Denna typ av insats sker ofta i ett senare skede då jouren har ett pågående strukturerat våldspreventivt arbete i kommunen tillsammans med andra aktörer. Det kan många gånger vara lättare att knyta forskare till arbetet om det sker i större omfattning. Ett antal forskare följer på uppdrag av regeringen arbetet med Mentorer i våldsprevention i Jönköping och gör en utvärdering för Skolverkets räkning. Detta för att se att metoden och arbetssättet ger resultat och kan tas vidare till fler kommuner i Sverige.

Oavsett vilken nivå ni väljer att lägga en uppföljningsinsats på kan en student eller forskare ge en ytterligare dimension till det förebyggande arbetet och öka trovärdigheten för just ert arbetssätt. Utbyte med studenter är många gånger även givande på flera sätt och en bra väg att komma i kontakt med forskarvärlden.

Ta hjälp av en processledare

Det är inte lätt att utbilda och diskutera våld och könsroller, men under rätt förutsättningar vill de flesta barn, ungdomar, föräldrar och andra vuxna faktiskt prata om ämnet. Ett tips är att ta hjälp av eller själv agera processledare. Med andra ord kan det vara givande att en person leder själva processen utan att vara delaktig i diskussionerna alla gånger, utan snarare se till att dialog och samtal förs under strukturerade former. I alla diskussioner och i all undervisning kring våld, genus, makt och utsatthet är det viktigt med gränsdragning. Det kan vara klokt att en person är huvudansvarig för gränsdragningen och exempelvis se till att ha en tidsplan, låta alla som vill komma till tals och vakta så att ingen lämnar ut sig för mycket eller tar för mycket plats. En processledare kan antingen vara någon på jouden eller någon utifrån.

Ett tips från spjutspetsjourerna är att jouden exempelvis kan leda diskussioner kring våld i samverkansgrupper och på detta sätt se till så att det görs på ett strukturerat och givande sätt. En processledare kan exempelvis se till att gruppen kommer överens om några regler för mötet eller projektet som i sin tur hjälper till att skapa en trygg stämning. Det kan vara allt från att det som sägs stannar inom gruppen, till att inte avbryta när andra pratar och att alltid försöka tolka varandra välvilligt. Är jouden intresserad av processledning finns även en mängd verktyg att ta hjälp av för att lättare få igång diskussioner och öppna upp för förändring i invanda mönster inom grupper.

Ta stöd i Istanbulkonventionen

Istanbulkonventionen är konkret och nyskapande för att vara en lagtext. Som jour kan ni använda flera delar av den i ert opinionsbildande arbete för att driva på politiker gällande exempelvis samverkan och finansiering, samt uppmana andra aktörer på flera nivåer att samarbeta och stötta våldspreventivt arbete. Läs mer om vad konventionen är och vad den innehåller på nästa sida.

Utöver internationell lagstiftning och en mängd forskningsrapporter om våld och vad som är effektiv våldsprevention från WHO, FN och världsbanken finns även några svenska metod- och handböcker om förebyggande arbete. Visuella metodmaterial finns också och Unizon vill uppmana att inte uppfinna hjulet på nytt, utan först se över vad som finns och vad av det som kan vara relevant för just er lokala kontext. Unizon har gjort en inventering och samlat material vi tycker är bra, relevant, konstruktivt och intressant i slutet av denna guide. Vi hoppas det kan vara en inspiration oavsett vilken nivå ni befinner er på i ert förebyggande arbete.

Istanbulkonventionen i korthet

- Fullständig titel: Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet.
- Antogs 2011 i Istanbul i Turkiet.
- Istanbulkonventionen har tagits fram av Europarådet som består av 47 europeiska stater. Europarådet bildades 1949 som en europeisk sammanslutning med syfte att skydda och värna de mänskliga rättigheterna i Europa.
- Sverige har ratificerat Istanbulkonventionen och den trädde i kraft i augusti 2014. Det innebär rent konkret att Sverige måste följa konventionen, implementera den och följa den som vilken svensk lag som helst.
- Konventionen är banbrytande gällande definitioner och beskriver genus som en social konstruktion av roller, beteenden och aktiviteter som samhället tillskriver och förväntar sig av män respektive kvinnor.
- Konventionen består av 12 kapitel som i sin tur består av totalt 81 artiklar.
- I kapitel 1 står det klart och tydligt att ett genusperspektiv är avgörande när stater jobbar med frågorna som tas upp i konventionen. På detta sätt tar konventionen aktivt hänsyn till all forskning som finns som poängterar vikten av att arbeta med just ett genusperspektiv för att bäst bekämpa mäns våld mot kvinnor.
- Språket i konventionen är nyanserat då det både lyfter kvinnor som särskilt utsatt grupp på grund av sitt kön, men samtidigt vikten av att uppmärksamma och arbeta med förövare, samt mäns och pojkars roll och ansvar att särskilt ta en aktiv del i det våldsförebyggande arbetet.
- Kapitel 3 handlar om förebyggande arbete och består av artikel 12 (Allmänna skyldigheter), artikel 13 (Ökad medvetenhet), artikel 14 (Utbildning), artikel 15 (Utbildning av yrkesgrupper), artikel 16 (Förebyggande ingripanden och behandlingsprogram) och artikel 17 (Den privata sektorns och mediernas deltagande).
- Mer specifikt gällande förebyggande arbete uppmanar konventionen bland annat till att arbeta mot stereotypa könsroller bland både män och kvinnor samt hedersrelaterat våld och förtryck. Konventionen understryker att statliga aktörer på alla nivåer i samhället ska arbeta med aktiviteter/program som stärker kvinnors ställning, främjar jämställdhet och rätten till personlig integritet och att information om våldsprevention sprids till allmänheten. Gällande samverkan och utbildning betonar konventionen vikten av samarbete med bland annat civilsamhället, särskilt kvinnoorganisationer (!). Andra viktiga komponenter som lyfts är; barnperspektiv, utbildning kring icke-stereotypa könsroller och jämställdhet samt utveckling av läroplanen i relation till detta, förövarperspektiv, stöd till brottsoffer, respektfulla normer, våld online mm.

- Kapitel 1-7 är alla relevanta för Unizon och berör olika ämnen. Unizonjourer dagligen arbetar med som exempelvis Skydd och stöd (kapitel 4) och frågor kring vårdnad/umgängesrätt och de många olika åtgärder som krävs för att bekämpa och lagstifta mot olika former av våldshandlingar (kapitel 5).
- Kapitel 8-12 berör mer byråkratiska och administrativa frågor som samarbeten och förhållningssätt till andra konventioner samt undantag med mer.

Porren – elefanten i rummet

Det är lönlöst att diskutera våldsförebyggande arbete om vi inte lyfter en av de största populärkulturella yttringarna idag som ungdomar möts av redan vid 11-årsåldern och som finns två klick bort i allas telefoner: porren. Dagens porr innehåller grovt våld mot verkliga kvinnor, sexuella övergrepp, våldtäkter, och verbalt våld som bitch och slut. Porren fungerar enligt forskning tillsammans med jourernas, lärares, polisers, terapeuters och fältares erfarenhet som en katalysator och inspiration till mäns sexuella aggressioner.

”Vi måste ta den här diskussionen. Barnen har sett 500 porrfilmer innan vi ens börjar prata om porr och vi måste hjälpa dem på traven att hantera intrycken. Jag pratar om porr med mina elever och tydliggör skillnaden mellan sex och porr. Vi pratar om kommunikation och hur man är säker på att någon vill ha sex, för i porr finns inte nej. Vi pratar också om porren som den gigantiska industri den är, att det finns människor som tjänar oerhörda summor på den och att de som tjänar pengarna inte är kvinnorna i filmerna” säger läraren Tess Mellberg.

Porren måste givetvis diskuteras på rätt nivå och utifrån gruppens förutsättningar. För gymnasiet och vuxna rekommenderar vi filmen *Pornland – hur porrindustrin kapat vår sexualitet*. Att börja med att se filmen tillsammans ger en gemensam kunskapsgrund och öppnar för en givande diskussion. Kunskapsmedia har tagit fram en filmhandledning och många lärare har tillgång till filmen *Pornland* och handledningen via filmcentraler för skolor, den finns även på filmoteket.se som många lärare använder.

Unizon har tagit fram rapporten *Porr och prostitution*, den innehåller en sammanfattning av all tillgänglig forskning om porr och kopplingen till mäns våld mot kvinnor. Vi rekommenderar även listan *10 sammanfattande punkter från forskningen om pornografi* som i ett lättillgängligt format är bra att ha som kunskapsbas, samt materialet *Vad kan jag göra?* som riktar sig till vuxna som vill agera mot porren.

Materialguide

Böcker

- *Alla borde vara feminister*. Adichie Ngozi, Chimamanda. Albert Bonniers förlag och Sveriges Kvinnolobby, 2012.
- *Inget att vänta på. Handbok för utveckling av kunskapsbaserad våldsförebyggande praktik med genusperspektiv för barn och unga*. Berg, Lena och Loftsson, Magnus me tillägg av Klas Hyllander. FFV – Våldspreventivt centrum, MUCF Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, MÄN och Unizon, 2017.
- *Unga och våld. En analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter*. Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:1. MUCF, 2013.
- *Våldsförebyggande arbete med män. En kunskapsöversikt*. Wallqvist (red.) m.fl. Sveriges Kommuner och Landsting, 2011.
- *Hjältar och monster. Samhällsvetenskapliga perspektiv på män och våld*. Ungdomsstyrelsen. Gottzén, Lucas, 2013.
- *Motmakt*, Stjärnjouren 2012.
- *Porr och prostitution samt 10 sammanfattande punkter från forskningen om pornografi*. Unizon, 2016.
- *Visuell drog: om barn, unga och nätporr*. Ahlin, Maria och Stigberg, Ulrica. Kalla kulor förlag, 2016.
- *Kvinnofridsbarometern*. Unizon, 2015, 2017.
- Unizons Verksamhetsberättelser, www.unizon.se
- *Bygg bra före. En undersökning av kommunernas förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor*. Unizon, 2014.

Lagtexter

- Istanbulkonventionen, Europarådet 2011.
- FN: s Kvinnokonvention, *The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)*, FN 1979.
- UDHR, *The Universal Declaration of Human Rights*, FN 1948.
- CFREU, *the Charter of Fundamental Rights of the European Union*, EU 2010.
- FN: s konvention om avskaffandet av våld mot kvinnor, FN 1993.
- Barnkonventionen, FN 1989.

Internationella rapporter och forskning

Från WHO, Världsbanken och FN

- *Adolescent Boys and Young Men. Engaging them as supporters of gender equality and health and understanding their vulnerabilities*. Promundo and UNFPA, 2016.
- *WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women. Initial results on prevalence, health outcomes and women's responses*. WHO, 2005.

- *Engaging men and boys in changing gender-based inequity in health: Evidence from programme interventions.* WHO and Promundo, Barker, Gary – Ricardo, Christine – Nascimento Marcos, 2007.
- *World report on violence and health.* World Health Organization, Geneva. Krug G. Etienne – Dahlberg L. Linda – Mercy A. James – Zwi B. Anthony – Lozano Rafael, 2002.
- *Gender, Equality and Development. Engaging men and boys in advancing women's agency: Where we stand and new directions.* The World Bank. Barker, Gary – Fleming J. Paul – McCleary-Sills, Jennifer – Morton, Matthew, 2013.
- *Why Do Some Men Use Violence Against Women and How Can We Prevent It? Quantitative Findings from the United Nations Multi-country Study on Men and Violence in Asia and the Pacific.* Summary report. Partners for prevention: A UNDP, UNFPA, UN Women and UNV regional joint programme for gender-based violence prevention in Asia and the Pacific. Fulu, Emma – Jewkes Rachel – Miedema, Stephanie – Roselli Tim – Lang James Warner, Xian, 2013.
- *The Social Justice Roots of the Mentors in Violence Prevention Model and Its Application in a High School Setting.* Violence Against Women 17(6). Katz, Jackson – Heisterkamp, Alan – Fleming Michael, 2011.

Svenska statliga utredningar

- En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, kapitel 5 i Makt, mål och myndighet - feministisk politik för en jämställd framtid. Regeringens skrivelse 2016/17:10.
- Den nationella strategin mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck. Juno Blom, SOU 2015.
- Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Carin Götblad, SOU 2014.
- Män och Jämställdhet. Svend Dahl, SOU 2014.

Filmer och visuella metodmaterial

- Machofabriken
- Fotboll för alla
- Jag sa att jag hade en mardröm
- Måsvägen
- My life my lesson
- Say something
- Go Straight Home
- Enkelt och diskret
- Pornland - hur porrindustrin kapat vår sexualitet

För filmer och material kontakta Unizon, 08-642 64 01 info@unizon.se

Rebecka Andersson, Unizon, Linn Fröjdendahl, Indra Tjejjour, Jonna Nilsson, Juventas Ungdomsjour, Therése Ekengren, Indra Tjejjour, Emma Blomdahl, Tjejjonen, Åsa Sertenius Strivér, Kvinno- och tjejjouren Jönköping, Mariah Andersson, Kvinnojouren Blenda i Växjö

Sandra Gällström, Kvinnojouren Liljan, Lotta Zetterqvist, Tjejjonen, Åsa Sertenius Strivér, Kvinno- och tjejjouren Jönköping, Barbro Wiklund, Kvinnojouren Liljan, Cecilia Adolfsson, Juventas Ungdomsjour och Mariah Andersson Kvinnojouren Blenda i Växjö

Mäns våld mot kvinnor är ett av våra allra största samhällsproblem. Unizon samlar över 130 kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer som varje dag stöttar kvinnor, tjejer, barn, killar, transpersoner och män som utsätts för mäns våld. Genom att hantera konsekvenserna av våldet har kunskapen om hur mäns våld går att förebygga vuxit fram. Jourerna stöttar, skyddar, påverkar och förebygger utifrån en kunskap om hur våld, genus och makt hänger ihop. Vi vet att våld går att förebygga – den här guiden är en del i arbetet med att visa hur.

I Våldspreventionsguiden har vi sammanställt riktlinjer, metoder, lokala tips och trix från våra jourer och en materialguide att inspireras av. Vi visar även hur du kan ta stöd av Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, Istanbulkonventionen, i arbetet.

Unizon samlar över 140 av landets kvinnojourer, tjejjourer, ungdomsjourer och andra stödverksamheter som arbetar för ett jämställt samhälle fritt från våld.

www.unizon.se